

УДК 929.52

**ІСТОРИКО–КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ
ДЕЯКИХ СТОРІНОК ЖИТТЯ Н. І. БРАТУСЬ
(1949–2007, ДО 70–РІЧЧЯ
З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)**

**HISTORICAL AND CULTURAL ANALYSIS
OF SEVERAL LIFE PARTIES N. I. BRATUS
(1949–2007, TO THE 70TH ANNIVERSARY
FROM THE BIRTHDAY)**

Братусь І. В.,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри образотворчого мистецтва, Київський
університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна),
e-mail: kulturolog@gmail.com, ORCID ID:
0000-0002-8747-2611

Михалевич В. В.,

кандидат культурології, доцент, доцент
кафедри образотворчого мистецтва, Київський
університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна),
e-mail: v.mykhalevych@kubg.edu.ua, ORCID ID:
0000-0003-4847-5833

Гунька А. М.,

викладач кафедри образотворчого мистецтва,
Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ,
Україна), e-mail: a.hunka@kubg.edu.ua, ORCID ID:
0000-0003-4455-1640

Bratus I. V.,

*Candidate of Philological Sciences, Associate
Professor, Associate Professor, Department of Fine
Arts, Kyiv University Boris Grinchenko (Kyiv, Ukraine),
e-mail: kulturolog@gmail.com, ORCID ID:
0000-0002-8747-2611*

Mykhalevych V. V.,

*Candidate of cultural studies, Associate Professor,
Associate Professor, Department of Fine Arts, Kyiv
University Boris Grinchenko (Kyiv, Ukraine),
e-mail: v.mykhalevych@kubg.edu.ua, ORCID ID:
0000-0003-4847-5833*

Gunka A. M.,

*lecturer of the Department of Fine Arts, Kyiv
University Boris Grinchenko (Kyiv, Ukraine),
e-mail: a.hunka@kubg.edu.ua, ORCID ID:
0000-0003-4455-1640*

*Проаналізовано деякі біографічні відомості з життя та діяльності
кандидата біологічних наук, доцента Братусь Наталії Іванівни.
Здійснена спроба ввести в науковий обіг відомості з трудових архівів та
свідчення сучасників.*

Ключові слова: біографія, історія, наука.

*Some biographical data on life and activity of the candidate of biological
sciences, associate professor Natalia Bratus, has been analyzed. An attempt
was made to introduce information from labor archives and testimony from
contemporaries into the scientific circulation.*

Keywords: biography, history, science.

Братусь (Луценко) Наталія Іванівна народилася 10 березня 1949 року в місті Одеса. Батько – Луценко Іван Антонович (1915–2006), мати – Крилова Євгенія Гнатівна (1919–1996). Луценко Іван Антонович був ветераном війни, філологом. Безумовно, що тоді він виступав «головним» у родині, ніс на собі тягар

матеріального забезпечення в повоєнній розруці. Дитинство Братусь Н. І. проходило в «класичних» одеських багатонаціональних кварталах; в них південне місто збирало веселий народ. Тиск війни на місто почав поступово згладжуватися, але багато чого було важко – важко жити, важко вижити. Зі спогадів тих часів найбільш гостро сприймалася проблема з продуктами – зарплати вистачало на тиждень життя сім'ї з чотирьох осіб, інші гроші потрібно було «добувати», потрібно було «викручуватися». Щось схоже станеться через сорок років в Україні за часів агонії СРСР і перших років незалежності України.

Перші роки життя пройшли саме на «бандитській» молдованці. Родина Луценків мешкала на третьому поверсі. При цьому туалет знаходився у дворі! Безумовно, що сьогодні такі «проблеми» турбували б багатьох. Та вони не завадили зберегти прагнення кращого, а точніше – стимулювали. На початку п'ятдесятих років І. А. Луценку надають окрему квартиру біля Куликового поля. Родина викладача значно покращила матеріальний стан, але незмінною залишилася доброта та відкритість. Часто у віконце квартири на першому поверсі стукали вантажники та інші прості люди. Вони казали: «Мадам Луценко!». І їм давали харчі, подекуди наливали чарочку. Такою була атмосфера міста, його південний дух.

У 1966 році Луценко Наталія Іванівна закінчила середню школу №2 в Дніпропетровську. Влітку цього ж року була зарахована на посаду лаборанта Дніпропетровського медичного інституту. Ця установа тоді називалася Дніпропетровський медичний орден Трудового Червоного Прапора інститут, причому орденосним він став саме в 1966 році. Вважалося, що «орден Трудового Червоного Прапора засновано для нагородження за великі трудові заслуги перед Радянською державою і суспільством в області виробництва, науки, культури, літератури, мистецтва, народної освіти, охорони здоров'я, державній, громадській та інших сферах трудової діяльності». Але якщо до Великої вітчизняної війни було близько 8000 нагороджень, то до кінця сімдесятих кількість перевищила за 1000000...

3 1 вересня 1966 року Братусь Наталія зарахована до лав студентів денного відділення Дніпропетровського державного університету імені 300-річчя возз'єднання України з Росією за спеціальністю «біохімія». Вже в 1971 році їй присвоєна кваліфікація «Біохімік. Викладач біології та хімії». За радянських часів був «розподіл» і молода випускниця вирушила до в/ч 62992 на посаду молодшого наукового співробітника. В цю частину було важко потрапити – вона й досі залишається «закритою». В своїх листах Братусь Н. І. писала, що багато її однокурсників не можуть нормально прилаштуватися, працюють в поганих умовах у непрофільних установах. Але везіння потрапити у в/ч 62992 було відносним – хтось збожеволів, хтось вкоротив собі віку. Цьому сприяла надзвичайна напруженість роботи, її висока секретність і колосальна небезпека бути

ураженим «продуктами» радянської біохімічної науки.

Братусь Н. І. пропрацювала в цій частині з серпня 1971 року по листопад 1973 року. Чим займалася та частина? Вільнонаймані люди давали «урочисте і клятвене зобов'язання» згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 червня 1947 року «Про урочисту і клятвену обіцянку осіб, які працюють за вільним наймом в частинах, установах і закладах Збройних сил СРСР». Це «зобов'язання» було дано 6 жовтня 1971 року. Це було аналогом присяги для цивільних.

Після розвалу Радянського Союзу про це місце можна знайти деяку згадку у відкритих джерелах. В радянські часи підмосковний Сергієв Посад називався Загорськом. Це ім'я місто отримало на честь революціонера, секретаря Московського комітету партії Загорського. Далеко не кожен знав, що поруч із древнім містом причаїлося ще кілька селищ з точно такими ж назвами. Щоб не заплутатися, їх пронумерували. Вийшло, що Загорськів, обнесених високими парканами, з суворими стражами на воротах, вісім. Після перебудови Сергієву Посаду повернули історичне ім'я, а «об'єкти» за парканами почали розсекречувати і перетворювати в звичайні селища міського типу. Як і раніше недосяжний тільки Загорськ-6, «шістка», як звуть його в народі. НДІ санітарії МО СРСР був створений в 1954 році для того, щоб вирощувати смертоносні мікроби, віруси та бойові отруйні речовини. Сьогодні ця установа відома фахівцям як Вірусологічний центр НДІ мікробіології МО РФ. Саме в стінах нашого центру вперше в історії країни було створено біологічна зброя на основі вірусу натуральної віспи. 10 квітня 1972 Леонід Брежнев в числі інших 160 лідерів держав підписав Конвенцію про заборону розробки і поширення біологічної та хімічної зброї. Докладніше цей матеріал викладено – «Тут живуть віруси» – газета «Труд» №039 за 09.03.2005.

Тут велися і ведуться роботи з такими придатними для застосування в якості біологічної зброї збудниками небезпечних інфекцій, як натуральна віспа, віспа мавп, болівійська (Мачупо) і аргентинська (Хунін) геморагічні лихоманки, геморагічні лихоманки Марбурга, Ебола і Ласса, геморагічна лихоманка долини Ріфт, венесуельський енцефаломієліт коней і ряд інших енцефалітів (східний і західний енцефаломієліт коней, енцефаліт долини Муррей, енцефаліт Сент-Луїса і ін.), а також зі зброєю на основі токсину ботулізму і багатьох інших токсинів (<http://altgazeta.ru/mnenia/302-2011-04-29-13-22-48/4487-2014-02-11-20-05-38.html>).

Про цей час важко писати – фактично нічого не зберіглося. Причини цього зрозумілі.

29 листопада 1973 у Н. Братусь закінчився час «розподілу» і з'явилася можливість піти далі. І ось з 1 грудня 1973 року вона була зарахована на 3 роки в очну аспірантуру з відривом від виробництва. Кандидатську дисертацію судилося писати в Інституті біохімії імені Олександра Палладіна АН УРСР. Через кілька днів вона була зарахована на посаду старшого лаборанта до відділу біосинтезу

та біологічних властивостей білка. Потім перейшла на посаду старшого інженера. З 1981 року – кандидат біологічних наук [1].

З 1982 року починається нова сторінка в житті Братусь Н. І. – вона починає працювати в Київському державному університеті імені Т. Шевченка. До 1990 року вона пропрацювала тут старшим науковим співробітником однієї з лабораторій біологічного факультету.

З кінця 1990 року досвід і знання Наталії Братусь знадобилися у своєрідній «гарячій точці» України – Чорнобиль. Саме цьому була присвячена її робота в Всесоюзному науковому центрі радіаційної медицини Академії медичних наук СРСР. У цьому центрі вона і зустріла розпад СРСР, важкі перші роки незалежності України. Працювала на посадах старшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника та в.о. завідувача відділу міжнародного науково-технічного співробітництва. 11 листопада 1991 року установа передана в систему Міністерства охорони здоров'я України з назвою «Український науковий центр радіаційної медицини».

З 1995 року Братусь Н. І. пропрацювала у ще двох великих організаціях – Українському науково-дослідному інституті сільськогосподарської радіології (група інформатизації) та Української інформаційної корпорації «Укр НТІ» (відділ екологічної інформації).

Н. І. Братусь померла 9 травня 2007 року.

Ми торкнулися лише деяких аспектів життя Наталії Братусь. Широке культурно-історичне тло допомагає краще зрозуміти місце людини в загальних процесах.

Список використаних джерел

1. Братусь, Наталия Ивановна, 1981. 'Роль углекислоты в регуляции метаболических процессов, связанных с трикарбонным циклом, при изменении кислотно-щелочного баланса в организме животных': дисс. ... канд. биологических наук: 03.00.04, Киев, 142 с.
2. 'Сергиев Посад. Улицы и переулки [Текст]: исторический очерк', 2014, Агентство культурного и социального развития; [авт. текста: А. Рдудтовский, К. Филимонов], Сергиев Посад: [б. и.], 283, [4] с.
3. Федоров, Лев Александрович, 2006. 'Советское биологическое оружие: история, экология, политика', Междунар. соц.-экол. союз, Союз «За хим. Безопасность», Москва: *Изд-во Моск. гос. ун-та леса*, (М.: Ризограф МГУЛ), 309 с.

References

1. Bratus', Natalija Ivanovna, 1981. 'Rol' uglekisloty v reguljacii metabolicheskikh processov, svjazannyh s trikarbonovym ciklom, pri izmenenii kislотно-shhelochного баланса v organizme zhivotnyh (The role of carbon dioxide in the regulation of metabolic processes associated with the tricarboxylic cycle, when changing the acid-base balance in animals)': diss. ... kand. biologicheskikh nauk: 03.00.04, Kiev, 142 s.
2. 'Sergiev Posad. Ulicy i pereulki [Tekst]: istoricheskij ocherk (Sergiev Posad. Streets and lanes [Text]: historical essay)', 2014, Agentstvo kul'turnogo i social'nogo razvitiya; [avt. teksta: A. Rdul'tovskij, K. Filimonov], Sergiev Posad: [b. i.], 283, [4] s.
3. Fedorov, Lev Aleksandrovich, 2006. 'Sovetskoe biologicheskoe oruzhie: istorija, jekologija, politika (Soviet biological weapons: history, ecology, politics)', Mezhdunar. soc.-jokol. sojuz, Sojuz «Za him. Bezopasnost'», Moskva: *Izd-vo Mosk. gos. un-ta lesa*, (M.: Rizograf MGUL), 309 s.